

**ПОГЛЯД УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА СВОБОДУ
ВИБОРУ, ІНТЕРЕС ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ В ЗАКЛАДІ
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Ващенко Лідія

кандидат пед. наук, доцент, старший
наук. співроб. відділу моніторингу та
оцінювання якості загальної середньої освіти
Інституту педагогіки Національної академії
педагогічних наук України, Київ
ORCID ID 0000-0002-0637-2142

Новченкова Катерина

методист Хмельницького палацу творчості
дітей та юнацтва, м. Хмельницький

Анотація. Показано погляди старшокласників та учнів базової школи на свободу вибору, інтерес, самореалізацію та результативність роботи закладу позашкільної освіти. Отримані результати свідчать про те, що більшість респондентів із задоволенням відвідують палац. Старшокласники переважно самі визначаються із напрямом навчання в закладі, підліткам допомагають батьки. На сьогодні актуальною педагогічною проблемою є приведення системи оцінювання у відповідність до освітніх завдань. Критерії – це та сукупність ознак, на основі яких складається оцінювання результату навчальної діяльності, що відповідає поставленим цілям. Лише половина респондентів володіють інформацією про критерії за якими оцінюється їх робота. Третина учнів базової школи взагалі не отримують інформації про критерії оцінювання їх навчання. Майже всі респонденти відповідально ставляться до занять у палаці, вважають, що це допоможе їм у подальшій самореалізації та можливості відчувати себе комфортно в освітньому просторі.

Ключові слова: заклад позашкільної освіти, оцінювання, результативність роботи, самооцінювання.

Вступ. Актуальність питання. Позашкільна освіта в Україні є складовою системи неперервної освіти, що забезпечує розвиток здібностей і обдарувань дітей дошкільного та шкільного віку, задоволення їхніх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному самовизначенні [1]. Відповідно статті 14 Закону України «Про освіту»[2] метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, умінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та професійної діяльності. Організація позашкільної діяльності учнівської молоді є одним з резервів підвищення якості та інтенсивності вирішення завдань суспільства в галузі освіти. Сьогодні позашкільний навчальний заклад разом зі школою, іншими начальними закладами став активним учасником створення у своєму регіоні різнорівневої, цілісної системи, яка індивідуалізує освітній простір дитини. Вони дають знання, формують в учнів вміння і навички відповідно до їхніх інтересів, забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації, інтелектуальному, духовному і фізичному розвитку, готують до професійної і громадської діяльності, створюють умови для організації змістовного дозвілля.[3]. Освітній процес у закладах позашкільної освіти, як і будь-яка інша діяльність, має свою якість, тому виникає потреба в визначенні рівня цієї якості, що є одним з перших етапів на шляху покращення освітніх послуг. Сучасна позашкільна освіта піддається оцінюванню як з боку споживачів послуг (батьки, вчителі), так і з боку держави. Теоретико-методологічні засади оцінювання якості освіти, її базових складових висвітлено у роботах І. Булах, О. Ляшенко, Ю. Жука, Т. Лукіної, А. Гривко та інших.

Метою дослідження було проаналізувати думку учасників навчального процесу закладу позашкільної освіти щодо результативності їх навчальної діяльності в контексті свободи вибору, інтересу та самореалізації.

Методика дослідження. Для досягнення мети, було проведено документальне дослідження із застосуванням методів порівняльного аналізу тлумачень змісту розглядуваних понять у аналізованих джерелах наукової

педагогічної літератури, інтерпретації, та узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків. Для вивчення поглядів учнів на результативність навчальної діяльності закладі позашкільної освіти було використано метод опитування, в якому взяли участь понад 70 школярів базової та старшої школи м. Хмельницького.

Результати дослідження. Опитування школярів дає підстави зробити висновок про те, що вони комфортно почуваються в закладі позашкільної освіти. Учням старшої школи (78%) - дуже подобається відвідувати палац (таблиця 1), а 65% учням базової школи – просто подобається.

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання про те, чи подобається учням навчатися в цьому закладі позашкільної освіти

Запитання	Базова школа%	Старша школа%	Всього%
дуже подобається;	26	78	52
подобається;	65	22	43,5
не дуже подобається;	-	-	-
не подобається	9	-	4,5

Важливим є питання впливу на прийняття рішення щодо відвідування певного гуртка, секції, колективу (таблиця2).

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання про те, хто вплинув на відвідування палацу

Варіанти відповідей	Базова школа%	Старша школа%	Всього%
керівник гуртка, секції	9	-	4,5
друзі	-	-	-
батьки	65	39	52
власне рішення	26	61	43,5

Як бачимо щодо цього питання думки учнів базової та старшої школи розділилися. На вибір учнів базової школи більше впливають батьки (65%). Однак понад 60% учнів старшої школи самостійно приймають рішення щодо напряму навчання в палаці. В освітньому просторі палацу найбільше приваблює школярів базової школи спілкування з однолітками, а старшокласників - інтерес до знань та робота з керівником (таблиця3)

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання про те, що найбільше приваблює в освітньому просторі палацу

Варіанти відповідей	Базова школа%	Старша школа%	Всього%
робота з керівником	9	40	24,5
самостійна робота	-	7	3,5
інтерес до занять	39	53	46
спілкування з однолітками	52	-	26

Важливим складником навчального процесу в закладах позашкільної освіти є оцінювання результатів навчання учнів. Воно пов'язує між собою всі дидактичні компоненти освіти учнів, має вплив на мотивацію їх до навчання.

Таблиця 4

Розподіл відповідей на запитання про те, чи мають учні інформацію про критерії та правила оцінювання результатів навчання в гуртку чи секції?

Варіанти відповідей	Базова школа%	Старша школа%	Всього%
так, отримую;	53	59	56
так, отримую, але тільки у разі звернення до керівника гуртка/тренера / викладача;	15	27	21
не отримую, навіть у разі звернення до керівника гуртка/тренера / викладача, користуюсь інформацією з офіційних джерел;	3	7	5
не отримую.	29	7	18

Ми поцікавилися в респондентів чи мають вони інформацію про критерії за якими оцінюють їх навчальну діяльність, їх роботу (таблиця 4). Понад 50% школярів вважають, що вони володіють цією інформацією. 27% учнів старшої школи мають інформацію про критерії оцінювання лише у разі звернення до керівника гуртка/тренера / викладача. Однак майже третина учнів базової школи взагалі не отримують інформації про критерії оцінювання. Важливими, на нашу думку, виявилися відповіді школярів різної вікової групи щодо мети оцінювання їхніх результатів навчання. Понад половини учнів вважають, що

метою оцінювання є визначення рівня їх знань, умінь і навичок (таблиця 5), 30% - відстеження індивідуального прогресу, 17,5 % учням базової школи мета не відома.

Таблиця 5

Розподіл відповідей на запитання про те, з якою метою у палаці оцінюють результати навчання школярів

Варіанти відповідей	Базова школа%	Старша школа%	Всього%
відстеження вашого індивідуального прогресу;	17,5	43	30
визначення рівня ваших знань, умінь і навичок;	65	50	58
мені не відомо, з якою метою;	17,5	7	12
інше (вказіть, що саме)_____.	-	-	-

В контексті переходу на компетентісну систему навчання особливо актуальним є питання самооцінювання результатів навчання. Це є постійний аналіз своєї навчальної діяльності учнем і вчителем, розмірковування над способами отримання знань та умінь [4].

Таблиця 6

Розподіл відповідей на запитання про те, чи здійснюють учні самооцінювання результатів занять у палаці

Варіанти відповідей	Базова школа%	Старша школа%	Всього%
так, постійно;	39	85	62
здебільшого так;	26	5	15,5
дуже рідко;	35	10	22,5
ніколи.	-	-	-

Як бачимо з таблиці 6 переважна більшість старшокласників та понад 30% учнів базової школи постійно здійснюють процес самооцінювання своєї навчальної діяльності. Однак понад третини школярів базової школи вважає, що самооцінювання своїх досягнень вони роблять дуже рідко.

Майже половина респондентів переконані, що результати їх навчання в палаці залежать від їх систематичної, кропіткої праці; третина від керівника, а 13% школярів базової

школи вважають, що результати їх навчання залежать від об'єктивного оцінювання їх роботи. Ми поцікавилися у респондентів як вони оцінюють рівень сформованості своїх компетентностей (таблиця 7). Досить високо старшокласники оцінюють рівень сформованості творчої та мотиваційної компетентності. Посередній рівень сформованості в основному носить інформаційна та комунікативна компетентність. Половина учнів базової школи вважають, що мають високий рівень сформованості перелічених компетентностей; 3% - оцінюють як низький сформованість творчої та інформаційної компетентності.

Таблиця 7

Розподіл відповідей на запитання про рівень сформованості компетентностей у школярів

Варіанти відповідей	Базова школа%			Старша школа%			Всього%		
	Високо	Посередньо	Низько	Високо	Посередньо	Низько	Високо	Посередньо	Низько
творчої	57	30	13	83	17	-	70	23,5	6,5
професійної	52	43	5	48	52	-	50	47,5	2,5
мотиваційної	52	43	5	74	26		63	34,5	2,5
інформаційної	57	30	13	28	65	7	42,5	47,5	10
комунікативної	48	43	9	22	61	17	35	52	13

Майже 90% респондентів погоджуються з твердження, що вони відповідально ставляться до занять у гуртку, секції, колективі, бо це допоможе їм у подальшій самореалізації та можливості відчувати себе комфортно в освітньому просторі. Однак 11% (переважно учнів базової школи) вважають, що заняття у гуртку, секції, не допоможуть у подальшій самореалізації.

Висновки. Результати дослідження думок респондентів щодо їх навчальної діяльності в закладі позашкільної освіти дають підстави зробити висновок про те, що переважна більшість з них комфортно почувають себе в

палаці. На відвідування закладу учнями базової школи переважно вплинули батьки, для старшокласників - це власне рішення. Перехід базової та старшої школи на нові державні освітні стандарти, орієнтація на формування компетентностей актуалізували питання оцінювання. На сьогодні актуальною педагогічною проблемою є приведення системи оцінювання та контролю у відповідність до поставлених цілей. Лише половина респондентів володіють інформацією про критерії за якими оцінюється їх робота. Третина учнів базової школи взагалі не отримують інформації про критерії оцінювання їх навчання. Більшість старшокласників вважають, що вони систематично самооцінюють результати своєї діяльності. Також старшокласники високо оцінюють рівень сформованості творчої та мотиваційної компетентності. Посередній рівень сформованості в основному носить інформаційна та комунікативна компетентність. Майже 90% респондентів відповідально ставляться до занять у палаці, вважають, що це допоможе у подальшій самореалізації та можливості відчувати себе комфортно в освітньому просторі. Дослідження результативності роботи закладів позашкільної освіти варто проводити регулярно, це дозволить своєчасно визначити негативні фактори і упущення в роботі, прогнозувати подальший розвиток освітньої установи, розробляти і здійснювати заходи з удосконалення практики навчання та виховання.

Використана література

1. Цвірова Т. Виховна робота в позашкільних закладах України: історія і сьогодення . Рідна школа. – 2003. – № 2. – С. 20–22.
2. Закон України «Про освіту», 2018. [Інтернет-ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n186>
3. Сорока Т.П.99 Позашкільна освіта: ретроспектива та виклики сьогодення. Наукові записки. Серія: педагогіка. – 2016. – № 1. С.32-37.
4. Ващенко Л.С. Оцінювання навчальних досягнень у закладах загальної середньої освіти: погляд учасників освітнього процесу. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. №2 2021.С.55-64. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.2.7>.